

УДК 614.25:615.15]:316.77]] (477)

<https://doi.org/10.24959/nphj.24.152>

Л. О. Гала, К. Л. Косяченко, Ж. М. Полова, Л. В. Коношевич

Національний медичний університет імені О. О. Богомольця, Україна

Зростання ролі фармацевта в суспільстві та перспективи його професійної діяльності

Мета роботи – проаналізувати зміни в професійних функціях фармацевтів унаслідок зростання соціального навантаження на аптечні заклади, а також перспективи цієї професії.

Матеріали та методи. Об'єктами дослідження стали нормативно-правові акти з питань регулювання фармацевтичної діяльності; сучасні підходи до організації надання фармацевтичної допомоги й послуг населенню в Україні. Для досягнення визначеної мети використано методи: бібліографічний, історичний, контент-аналіз, аналітико-порівняльний, систематизації та узагальнення.

Результати та їх обговорення. Проаналізовано нормативно-правові акти часів незалежності України, спрямовані на формування пацієнт-орієнтованої моделі функціонування аптечних закладів, зокрема на впровадження міжнародних стандартів якості, активізацію державної політики задля забезпечення доступності лікарських засобів для населення, опрацювання вимог належної аптечної практики на сучасному етапі. Запропоновано класичні функції аптечних закладів (торговельна, виробнича, інформаційна й соціальна) через зростання змістового наповнення професійних ролей фармацевтичних працівників саме соціальною складовою їхньої діяльності окреслювати такими складними понятійними категоріями, що формуються з двох першооснов діяльності: соціально-економічна, торговельно-виробнича, інформаційно-комунікативна, суспільно-гуманітарна. Розглянуто перспективи для фармацевта, який на рівні вторинної спеціалізації може набути нових компетентностей відповідно до професійного стандарту та надалі претендувати на посаду професіонала в галузі охорони здоров'я. Як приклад схарактеризовано участь фармацевта в системі фармаконагляду – повідомлення пацієнта про можливість появи побічних реакцій та алгоритм дій у такій ситуації, збір інформації про побічні реакції лікарських засобів та ризики щодо здоров'я громадян, заповнення карти-повідомлення про побічну реакцію та/або відсутність ефективності терапії.

Висновки. Розширення змістового наповнення професійних функцій фармацевтичних працівників і зростання їхньої ролі в суспільстві через збільшення соціального навантаження сприяють формуванню пацієнт-орієнтованої моделі функціонування аптечних закладів, проте потребують впровадження вимог належної аптечної практики та перегляду пов'язаних із цим нормативно-правових актів для забезпечення умов для якісного надання фармацевтичної допомоги та послуг.

Ключові слова: аптека; фармацевт; функції; лікарські засоби; компетентності; професійний стандарт; фармаконагляд; соціальна відповідальність

L. O. Hala, K. L. Kosyachenko, Zh. M. Polova, L. V. Konoshevych
Bogomolets National Medical University, Ukraine

The growing role of pharmacists in society and prospects for their professional activities

Aim. To analyze the changes in the professional functions of pharmacists due to the growing social burden on pharmacies, as well as the prospects for this profession.

Materials and methods. The study objects were regulatory legal acts on the regulation of pharmaceutical activities; modern approaches to the organization of pharmaceutical care and services to the population in Ukraine. To achieve this goal, the following methods were used: bibliographic, historical, content analysis, analytical and comparative, systematization and generalization.

Results and discussion. The article analyzes the legal acts of the independence period of Ukraine aimed at forming a patient-oriented model of pharmacy functioning, in particular, the introduction of international quality standards, intensification of the state policy to ensure the availability of medicines for the population, and elaboration of Good Pharmacy Practice requirements at the present stage. It has been proposed that the classical functions of pharmacy institutions (trade, production, information and social) due to the increasing content of the professional roles of pharmacists with the social component of their activities, should be outlined by complex conceptual categories formed from two fundamental activities – socio-economic, trade and production, information and communication, and social and humanitarian. The prospects for a pharmacist who at the level of the secondary specialization can acquire new competencies in accordance with the professional standard and further apply for the position of a healthcare professional have been considered. As an example, the authors describe the participation of a pharmacist in the pharmacovigilance system – notifying the patient about the possibility of adverse reactions and the algorithm of actions in such a situation, collecting information about adverse drug reactions and health risks, filling out a card-notification of an adverse reaction and/or lack of the effectiveness of therapy.

Conclusions. The expansion of the content of professional functions of pharmacists and the growth of their role in society due to the increase in social burden contributes to the formation of a patient-oriented model of pharmacy functioning, but requires the introduction of requirements of Good Pharmacy Practice and the revision of related regulations to ensure conditions for high-quality provision of pharmaceutical care and services.

Keywords: pharmacy; pharmacist; functions; medicines; competencies; professional standard; pharmacovigilance; social responsibility

Вступ. На сьогодні рівень соціально-економічного розвитку будь-якої країни визначають через призму оцінки можливостей забезпечення ресурсами задекларованих у державі соціальних гарантій щодо здоров'я та добробуту населення. У зв'язку з посиленням соціального навантаження на заклади охорони здоров'я, зокрема й аптечні, та зміною пріоритетів розвитку суспільства доцільним постає аналіз професійних ролей фармацевтів аптек в умовах розширення спектра їхньої діяльності та вимог до компетенції. Недооцінка значущості фармацевтів у системі охорони здоров'я України та вплив чинників зовнішнього середовища (залежність працівників від розміру середнього чека, обсягів реалізації певних лікарських засобів (ЛЗ) і супутніх товарів, відсутність мінімальної відстані між аптеками, монополізація роздрібного фармацевтичного ринку) призвела до негативної тенденції розглядати фахівця аптеки лише як продавця ліків, що потребує реформування правових основ для окреслення в нашій державі вимог до належної фармацевтичної діяльності, зокрема з питань роздрібною реалізації ЛЗ населенню, які відповідають кращим світовим практикам. Проте, незважаючи на обставини, суспільство покладає на фармацевтів все нові функції (реалізація урядової програми «Доступні ліки», забезпечення фармаконагляду, функціонування аптечного закладу під час пандемії COVID-19, в умовах воєнного стану тощо).

У наукових працях за напрямом роботи автори досліджували зміни в переліку сучасних професійних обов'язків фармацевтичних працівників та набуття ними навичок (soft і hard skills) для різних посад (М. В. Зарічкова, І. Ю. Мішина, 2023) [1]; стан активності фармацевтів аптечних закладів у виявленні та запобіганні побічних реакцій ЛЗ (О. Я. Міщенко та ін., 2019) [2]; підходи до реалізації професійної ролі фармацевтичного працівника через концепцію «фармацевт десяти зірок» (Ю. Кремень та ін., 2023) [3].

Мета роботи – проаналізувати зміни в професійних функціях фармацевтів унаслідок зростання соціального навантаження на аптечні заклади, а також перспективи цієї професії.

Матеріали та методи. Об'єктами дослідження стали нормативно-правові акти з питань регулювання фармацевтичної діяльності; сучасні підходи до організації надання фармацевтичної допомоги й послуг населенню в Україні; наукова література за тематикою дослідження. Для досягнення визначеної мети використано методи: бібліографічний, історичний, контент-аналізу, аналітико-порівняльний, систематизації та узагальнення.

Результати та їх обговорення. За роки незалежності України система фармацевтичного забезпечення населення (СФЗН) пройшла складний шлях змін від радянської спадщини організації роботи аптечних закладів до соціально спрямованих змін у фармацевтичному секторі та в системі охорони здоров'я, що сприяють поступовому формуванню пацієнт-орієнтованої моделі їх функціонування.

Основи законодавства України про охорону здоров'я (Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-ХІІ) окреслили для фармацевтичних працівників низку професійних обов'язків, що мали декларативний характер та віддзеркалювали переважно їхню соціальну роль у суспільстві, а саме: сприяти зміцненню здоров'я людей, надавати невідкладну медичну допомогу, дотримуватися вимог професійної етики й деонтології, надавати консультативну допомогу колегам, підвищувати рівень професійних знань та цифрової компетентності [4].

2010 року Концепцією розвитку фармацевтичного сектора галузі охорони здоров'я України на 2011-2020 рр. передбачено впровадження міжнародних стандартів системи забезпечення якості продукції та послуг, серед яких належна аптечна практика (GPP) та належна практика з фармаконагляду. Як інформаційне підґрунтя розробки стандартів GPP для подальшого їх упровадження в практичну діяльність аптечних закладів пропонувано Настанови з належної аптечної практики (1999 р.), розроблені Міжнародною фармацевтичною федерацією (МФФ) за підтримки Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ). Водночас удосконалення функціонування системи фармаконагляду потребувало залучення і спеціалістів аптечних закладів до своєчасного інформування уповноваженої установи про виникнення побічних реакцій або відсутність ефективності ЛЗ, що знайшло відображення в наказі Міністерства охорони здоров'я (МОЗ) України «Про затвердження Порядку здійснення фармаконагляду» від 27.12.2006 № 898 [5-7].

2019 року Комітет Верховної Ради України з питань здоров'я нації, медичної допомоги та медичного страхування переглянув вищезазначену Концепцію розвитку фармацевтичного сектора та запропонував проєкт нової Концепції на 2020-2025 роки. Серед ключових цілей – упровадження GPP, забезпечення фізичної та економічної доступності ЛЗ для населення. Було наголошено, що основним бенефіціаром функціонування фармацевтичного сектора має стати саме пацієнт, якого належить забезпечувати безпечними, якісними й доступними ЛЗ [8].

Настанови з належної аптечної практики (1999 р.) охоплювали вимоги до чотирьох основних аспектів фармацевтичної діяльності, а саме: до профілактики захворювань, раціонального використання ЛЗ і медичних виробів, надання рекомендацій у разі самолікування, впливу на призначення і застосування ліків [6]. Згодом МФФ, враховуючи зміни в регулюванні фармацевтичного забезпечення, аптечній діяльності та прикладній науці, ініціювала процес оновлення Настанов з GPP, що завершився оприлюдненням Спільної настанови МФФ/ВООЗ з GPP (2011 р.) – новітніх підходів до забезпечення якості аптечних послуг, бо GPP було задекларовано як аптечну практику, спрямовану на задоволення потреб людей. Оновлена версія GPP (2011 р.) передбачає такі чотири професійні ролі фармацевтів: 1) виготовлення, отримання, зберігання, безпека, реалізація та утилізація ЛЗ і медичних виробів; 2) забезпечення ефективності

фармакотерапії; 3) підтримка стратегії безперервного професійного розвитку; 4) сприяння поліпшенню ефективності охорони здоров'я громадян [9]. Без сумніву, оновлений варіант настанови МФФ/ВООЗ з GPP посилив вимоги до складових GPP, якщо порівнювати з попередньою версією, шляхом виділення в кожній ролі фармацевта низки відповідних функцій, що потребують певних компетентностей у процесі професійної діяльності. Для забезпечення фармацевтами всіх функцій GPP передбачено розробку й упровадження в практику відповідних національних стандартів. У наказі МОЗ України від 30.05.2013 р. № 455 «Про настанову ВООЗ та МФФ «Належна аптечна практика: Стандарти якості аптечних послуг» було запропоновано для розробки цих стандартів брати за інформаційну основу вищезазначену настанову МФФ/ВООЗ з GPP (2011 р.). На жаль, забезпечення методологічного супроводу створення національних стандартів GPP та їх упровадження в практику вітчизняної СФЗН на той час так і не було реалізовано [10].

Діяльність фармацевта в Україні належить до регульованих професій і передбачає відповідно до вимог стандарту вищої освіти зі спеціальності 226 Фармація, промислова фармація (2022 р.) опанування низки обов'язкових компетентностей та набуття програмних результатів навчання. У підсумку, випускники спеціалізації 226.01 Фармація отримують професійну кваліфікацію фармацевт і вже після закінчення інтернатури (у разі необхідності спеціалізації) обіймають посади, що відповідають професіям керівників та професіоналів у сфері фармації.

З ухвалою нового Закону України «Про лікарські засоби» №2469-ІХ від 28.07.2022 р. та після набуття чинності його положень суттєво розшириться і оновиться, проти редакції 1996 р., перелік термінів, що окреслюють практичну діяльність фармацевта, а саме: аптека, зловживання ЛЗ, належна аптечна практика, небажана реакція, система фармаконагляду, фармацевтична допомога, фармацевтична послуга тощо [11]. У серпні 2024 р. створена наказом Держлікслужби від 19.08.2024 р. № 1268 робоча група розпочала розробку та перегляд нормативно-правових актів, спрямованих на реалізацію вищезазначеного Закону. Одним із таких документів, що нині опрацьовують на підставі Спільної настанови МФФ/ВООЗ з GPP (2011 р.) з урахуванням українських реалій фармацевтичного сектора, є належна аптечна практика, для запровадження вимог якої в діяльність аптечних закладів визначено п'ятирічний термін [12].

Численні публікації вітчизняних науковців підтверджують посилення соціальної відповідальності аптечних закладів і фармацевтів у сучасних умовах. Серед основних напрямів в Україні можна зазначити такі: забезпечення належної фармацевтичної опіки під час відпуску безрецептурних і рецептурних ЛЗ; поступове законодавче врегулювання норм рецептурного відпуску шляхом упровадження електронних рецептів задля запобігання безконтрольному використанню ліків споживачами; розширення напрямів

і асортименту ЛЗ в урядовій програмі «Доступні ліки»; формування та реалізація соціальної відповідальності бізнесу під впливом факторів зовнішнього середовища; надання додаткових послуг в аптеках (вимірювання артеріального тиску, маси тіла, рівня цукру в крові, відпуск інтернет-замовлень); проведення профілактичних щеплень в аптеках; запровадження діяльності аптечних мобільних пунктів; участь фармацевтів у профілактичних заходах з питань збереження здоров'я; покращення рівня медичної та фармацевтичної грамотності населення з питань профілактики захворювань, зміцнення здоров'я, збереження навколишнього природного середовища [13, 14].

Розширення соціальної спрямованості діяльності аптечних закладів у світі детально висвітлено в численних звітах МФФ, наприклад, щодо ключової ролі фармацевта у відмові від тютюнопаління (2024 р.), забезпеченні вакцинації населення в аптеках (2024 р.), наданні послуг з експрес-тестування (2024 р.), управлінні скелетно-м'язовим болем в аптеках (2024 р.) [15-18].

Сучасний фармацевтичний ринок характеризується широким асортиментом ЛЗ та супутніх товарів, від якості, ефективності й доступності яких значною мірою залежить здоров'я, а інколи й життя громадян. В умовах посилення тенденцій до комерціалізації діяльності аптек та водночас упровадження на державному рівні програм, спрямованих на підвищення фізичної та економічної доступності ЛЗ для всіх верств населення, на аптечні заклади покладено відповідальність за забезпечення соціальних гарантій із надання пацієнтам амбулаторної фармацевтичної допомоги за повну вартість, а певним групам населення і хворим – безоплатно чи на пільгових умовах. Отже, аптека має одночасно реалізовувати комплекс заходів, що забезпечують виконання закладом як медико-соціального, так і фінансово-економічного навантаження в системі охорони здоров'я. Дуалізм діяльності аптечних закладів, розширення наповненості професійних ролей фармацевтичних працівників потребують нового осмислення функцій аптек в умовах формування в суспільстві пацієнт-орієнтованої моделі функціонування охорони здоров'я та СФЗН зокрема.

У табл. наведено результат переосмислення функцій аптечних закладів в умовах змін на фармацевтичному ринку під впливом факторів зовнішнього середовища. Так, у класичній моделі діяльності аптек пріоритетним поняттям є фармацевтична допомога, яка підлягає монетизації, а послуга передбачає інформативно-консультативне навантаження на фармацевтів. Пацієнт-орієнтована модель потребує додаткового категорійного поняття «фармацевтична послуга», що в перспективі також має монетизуватися [19, 20]. Адже аптечні заклади є не лише закладами охорони здоров'я, а й суб'єктами господарської діяльності, серед напрямів роботи яких – отримання прибутку, поширення спектра фармацевтичних послуг та досягнення конкурентоспроможності на ринку.

Порівняльний аналіз функцій аптеки в класичній моделі її функціонування та в пацієнт-орієнтованій, що нині формується

Класична модель	Пацієнт-орієнтована модель
торговельна – реалізація ЛЗ та супутніх товарів за рецептами та без рецептів (за затвердженням переліком) населенню, закладам охорони здоров'я та іншим організаціям	соціально-економічна – організація ефективного надання населенню фармацевтичної допомоги й послуг на пільгових або безоплатних умовах за рахунок державних фондів
виробнича – виготовлення ліків за індивідуальними рецептами і вимогами закладів охорони здоров'я, контроль їхньої якості	торговельно-виробнича – реалізація ЛЗ (за потреби їх виробництво в умовах аптеки) та супутніх товарів за рецептами й без них (за затвердженням переліком)
інформаційна – організація санітарно-просвітницької діяльності серед населення, забезпечення фармацевтичної опіки й надання інформації про ЛЗ закладам охорони здоров'я	інформаційно-комунікативна – організація санітарно-просвітницької діяльності серед населення, забезпечення фармацевтичної опіки й надання інформації про ЛЗ та з інших питань фармації суб'єктам СФЗН (заклади охорони здоров'я, страхові компанії, громадські організації, державні інституції тощо)
соціальна – надання першої медичної допомоги, забезпечення пільгового й безоплатного відпуску ЛЗ	суспільно-гуманітарна – участь у реалізації проєктів і заходів, спрямованих на підтримку й збереження здоров'я суспільства та окремих його індивідуумів, надання першої медичної допомоги

У класичному визначенні аптеці притаманні чотири ключові функції (торговельна, виробнича, інформаційна й соціальна), які в пацієнт-орієнтованій моделі функціонування доцільно окреслити складними понятійними категоріями, що формуються з двох першооснов діяльності: соціально-економічна, торговельно-виробнича, інформаційно-комунікативна, суспільно-гуманітарна (табл.) [13, 19, 20].

З огляду на сучасні зміни вітчизняного законодавства з питань фармації, розширення змістового наповнення професійних ролей фармацевтичних працівників, а отже, й оновлення обов'язків, умінь і кваліфікаційних вимог для різних посад фармацевтів, наведених у Довіднику кваліфікаційних характеристик (випуск 78 «Охорона здоров'я»), варто звернути увагу на Професійні стандарти за різними професіями (фармацевтів), які спонукають фармацевтичних працівників підвищувати професійну кваліфікацію та адаптуватися до викликів сьогодення. Безперервний професійний розвиток сприяє набуттю нових компетентностей, потрібних для успішної практичної діяльності, зокрема, фармацевт на післядипломному рівні за наявності відповідної спеціалізації та підтвердження професійної кваліфікації, згідно з постановою КМ України «Про затвердження Порядку присвоєння та підтвердження професійних кваліфікацій кваліфікаційними центрами» від 15 вересня 2021 р. № 956, може претендувати на посаду професіонала в галузі охорони здоров'я, наприклад, експерта з оцінки медичних технологій (спеціалізація «Оцінка медичних технологій»), професіонала з клінічних досліджень (спеціалізація «Клінічні дослідження»), професіонала з фармаконагляду (спеціалізація «Фармаконагляд»), кваліфікаційні вимоги до яких також визначено вищезгаданим Довідником кваліфікаційних характеристик [21, 22]. Здобуття даних кваліфікацій є перспективним напрямом

практичної реалізації фармацевтів у системі охорони здоров'я.

У своїй повсякденній діяльності фармацевт бере безпосередню участь у фармаконагляді – процесі, що спрямований на виявлення, оцінювання та запобігання виникненню небажаних реакцій або інших проблем, пов'язаних з безпекою та ефективністю застосування ЛЗ. Відповідно до Порядку здійснення фармаконагляду (наказ МОЗ України від 27.12.2006 р. № 898) фармацевтів залучають до функціонування системи фармаконагляду, зокрема до збору інформації про побічні реакції ЛЗ та ризики щодо здоров'я громадян, будь-які інші питання, пов'язані з безпекою та ефективністю ЛЗ, інформуванням пацієнтів щодо можливих небажаних реакцій та алгоритму дій у разі їх виникнення, а також до заповнення за потреби карти-повідомлення про побічну реакцію ЛЗ, вакцини, туберкульозу, та/або відсутність ефективності ЛЗ, та/або несприятливу подію після імунізації/туберкулінодіагностики, що її надають до ДП «Державний експертний центр МОЗ України» [7]. Відповідно до наказу МОЗ України від 05.01.2022 р. № 7 «Про затвердження протоколів фармацевта» фармацевт у разі надання інформації про ЛЗ для відповідального самолікування, окрім рекомендацій та застережень, має повідомити пацієнта про можливість появи побічних реакцій, як передбачених, так і непередбачених, та необхідні дії в такій ситуації. Спільна настанова МФФ/ВООЗ з GPP (2011 р.) одним із шести компонентів місії фармацевтичної практики зазначає запобігання шкоді від ліків, зокрема шляхом моніторингу процесу лікування для перевірки його результативності й наявності побічних реакцій [9, 23]. Варто зауважити, що й у Довіднику кваліфікаційних характеристик (випуск 78 «Охорона здоров'я») для різних посад фармацевтів серед завдань і обов'язків зазначено здійснення діагностики та

нагляду за побічними реакціями ЛЗ, зокрема медичних імунобіологічних препаратів, у разі проведення профілактичних щеплень [21].

Фармацевтичний ринок потребує професіоналів з фармаконагляду, мета професійної діяльності яких полягає в здійсненні фармаконагляду задля безпечного застосування ЛЗ та покращення лікування пацієнтів. Професійний стандарт за професією «Професіонал з фармаконагляду» (наказ ГО «Об'єднання організацій роботодавців медичної та мікробіологічної промисловості України» від 23.03.2023 р. № 04-23) визначає місцем роботи для такого професіонала заклади охорони здоров'я, регуляторні/уповноважені органи щодо здійснення фармаконагляду (заявника ЛЗ або його представника). Серед трудових функцій, які формує низка професійних компетентностей, такі: керуватися нормами чинного законодавства та міжнародними стандартами; організувати й забезпечувати функціонування системи фармаконагляду, оцінювати ефективність їхньої діяльності; здійснювати критичні процеси фармаконагляду [22].

Висновки та перспективи подальших досліджень

1. Проаналізовано важливі кроки в нормативно-правовому регулюванні в напрямі формування пацієнт-орієнтованих підходів у діяльності аптечних закладів, а саме: впровадження міжнародних стандартів системи якості, розроблення стандартів аптечних

послуг в Україні, активізація державної політики щодо забезпечення доступності ЛЗ для населення, адаптація українського законодавства до європейського, опрацювання вимог GPP на сучасному етапі функціонування фармацевтичного сектора галузі охорони здоров'я.

2. Поступове зростання змістового наповнення професійних ролей фармацевтичних працівників у напрямі розширення соціальної складової їхньої діяльності призводить до необхідності уточнити класичні функції аптечних закладів та означити їх складними понятійними категоріями (соціально-економічна, торговельно-виробнича, інформаційно-комунікативна, суспільно-гуманітарна), що пов'язане з формуванням пацієнт-орієнтованого підходу в системі охорони здоров'я та фармацевтичного забезпечення населення.

3. На сьогодні на рівні вторинної спеціалізації фармацевт може набути нових компетентностей і відповідно до професійного стандарту, наприклад, за професією «Професіонал з фармаконагляду», отримавши сертифікат про присвоєння/підтвердження професійної кваліфікації, безпосередньо здійснювати фармаконагляд у системі охорони здоров'я.

4. Перспективним вважаємо дослідження відображення у вітчизняних стандартах GPP у межах професійних ролей нових функцій фармацевтів та їх реалізації на практиці.

Конфлікт інтересів: відсутній.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

1. Зарічкова М. В., Мішина І. М. Дослідження сучасних функціональних обов'язків фармацевтичних працівників та набуття ними навичок, адаптованих до умов сьогодення. *Соціальна фармація в охороні здоров'я*. 2023. Т. 9, № 4. С. 39-54. DOI: 10.24959/sphhcj.23.308.
2. Міщенко О. Я., Осташко В. Ф., Коваленко Є. М., Грешко Ю. І. Оцінка професійної активності фармацевтів аптечних закладів щодо їх обов'язків у забезпеченні безпечного застосування ліків. *Соціальна фармація в охороні здоров'я*. 2019. Т. 5, № 2. С. 36-42. DOI: 10.24959/sphhcj.19.150.
3. Kremin Y., Lesyk L., Lesyk R., Levytska O., Hromovyk B. Detailing the Ten Main Professional Roles of a Pharmacist to Provide the Scope of Professional Functions. *Scientia Pharmaceutica*. 2023. Vol. 91, № 1. DOI: 10.3390/scipharm91010005.
4. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>.
5. Про затвердження Концепції розвитку фармацевтичного сектора галузі охорони здоров'я України на 2011-2020 роки : Наказ МОЗ України від 13.09.2010 № 769. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0769282-10#Text>.
6. WHO Technical Report Series, № 885, 1999. Good pharmacy practice in community and hospital pharmacy setting. P. 93-101. URL: https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/42145/WHO_TRS_885.pdf?sequence=1.
7. Про затвердження Порядку здійснення фармаконагляду : наказ МОЗ України від 27.12.2006 № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0073-07#Text>.
8. Лисенко Л. Профільний парламентський комітет представив нову Концепцію розвитку фармацевтичного сектора. *Щотижневик АПТЕКА*. 2019. № 40 (1211). URL: <https://www.apteka.ua/article/518598>.
9. WHO Technical Report Series, № 961, 2011. Good pharmacy practice: standards for quality of pharmacy services (joint FIP/WHO). P. 310-323. URL: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/44079/WHO_TRS_961_eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
10. Про настанову ВООЗ та МФФ «Належна аптечна практика: Стандарти якості аптечних послуг» : наказ МОЗ України від 30.05.2013 № 455. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0455282-13#Text>.
11. Про лікарські засоби : Закон України від 28.07.2022 №2469-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-20#Text>.
12. Пішохідна доступність між аптеками, вдосконалення кваліфікаційних вимог до фармацевтичних працівників. Результати засідання робочої групи при Держліксслужбі. *Щотижневик АПТЕКА*. 2024. № 36 (1457). URL: <https://www.apteka.ua/article/702308>.
13. Гала Л. О. Аналіз ефективності виконання аптекою основних функцій за умов упровадження Належної аптечної практики в Україні. *Соціальна фармація в охороні здоров'я*. 2019. Т. 5, № 3. С. 48-56. DOI: 10.24959/sphhcj.19.162.
14. Кривов'яз О. В., Коваль В. М. Порівняльна характеристика функціонування аптечних закладів в Україні та країнах Європейського економічного простору. *Фармацевтичний журнал*. 2023. Т. 78, № 6. С. 30-45. DOI: 10.32352/0367-3057.6.23.03.
15. Pharmacist-led tobacco cessation services: Global intelligence report, 2024. FIP, 2024. URL: <https://www.fip.org/file/5873>.

16. Leveraging pharmacy to deliver life-course vaccination: An FIP global intelligence report, 2024. FIP, 2024. Available at: <https://www.fip.org/file/5848>
17. Managing musculoskeletal pain in the community pharmacy: Report from an international insight board, 2024. FIP, 2024. URL: <https://www.fip.org/file/5758>.
18. Pharmacy-based point-of-care testing: A global intelligence report, 2024. FIP, 2024. URL: <https://www.fip.org/file/5911>.
19. Організація та економіка фармації. Ч. 1. Організація фармацевтичного забезпечення населення : нац. підруч. / А. С. Немченко та ін.; за ред. А. С. Немченко. Харків, 2015. 360 с.
20. Панфілова Г. Л., Немченко А. С., Гала Л. О. Концептуальні засади функціонування аптечних закладів у пацієнтоорієнтованій моделі розвитку вітчизняної системи фармацевтичного забезпечення населення за умов медичного страхування : метод. рек. Київ, 2019. 32 с.
21. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників (випуск 78 «Охорона здоров'я») : Наказ МОЗ України від 29.03.2002 № 117. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va117282-02#Text>.
22. НАК оприлюднило професійні стандарти професіоналів та фахівців у сфері фармації. 05.04.2023. URL: <https://moz.gov.ua/uk/nak-zatverdilo-profesijni-standarti-profesionaliv-ta-fahivciv-u-sferi-farmacii>.
23. Про затвердження протоколів фармацевта : наказ МОЗ України від 05.01.2022 № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0007282-22#Text>.

REFERENCES

1. Zarichkova, M. V., Mishyna, I. M. (2023). Doslidzhennia suchasnykh funktsionalnykh oboviazkiv farmatsevychnykh pratsivnykiv ta nabuttia nymy navychok, adaptovanykh do umov sohodennia. *Sotsialna farmatsiia v okhoroni zdorovia*, 9(4), 39-54. DOI: 10.24959/sphhcj.23.308.
2. Mishchenko, O. Ya., Ostashko, V. F., Kovalenko, Ye. M., Hreshko, Yu. I. (2019). Otsinka profesiinoi aktyvnosti farmatsevtiv aptechnykh zakladiv shchodo yikh oboviazkiv u zabezpechenni bezpechnoho zastosuvannia likiv. *Sotsialna farmatsiia v okhoroni zdorovia*, 5(2), 36-42. DOI: 10.24959/sphhcj.19.150.
3. Kremin, Y., Lesyk, L., Lesyk, R., Levytska, O., Hromovik, B. (2023). Detailing the Ten Main Professional Roles of a Pharmacist to Provide the Scope of Professional Functions. *Scientia Pharmaceutica*, 91(1). DOI: 10.3390/scipharm91010005.
4. Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorovia : Zakon Ukrainy vid 19.11.1992 № 2801-XII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>.
5. Pro zatverdzhennia Kontseptsii rozvytku farmatsevychnoho sektora haluzi okhorony zdorovia Ukrainy na 2011-2020 roky : nakaz MOZ Ukrainy vid 13.09.2010 № 769. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0769282-10#Text>.
6. WHO Technical Report Series, № 885, 1999. Good pharmacy practice in community and hospital pharmacy setting. P. 93-101. Available at: https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/42145/WHO_TRS_885.pdf?sequence=1.
7. Pro zatverdzhennia Poriadku zdiisnennia farmakonahliadu : Nakaz MOZ Ukrainy vid 27.12.2006 № 898. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0073-07#Text>.
8. Lysenko, L. (2019). Profilnyi parlamentskyi komitet predstaviv novu Kontseptsiiu rozvytku farmatsevychnoho sektora. *Shchotyzhnevnyk APTEKA*, 40(1211). Available at: <https://www.apteka.ua/article/518598>.
9. WHO Technical Report Series, № 961, 2011. Good pharmacy practice: standards for quality of pharmacy services (joint FIP/WHO). P. 310-323. Available at: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/44079/WHO_TRS_961_eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
10. Pro nastanovu VOOZ ta MFF «Nalezna aptechna praktyka: Standarty yakosti aptechnykh posluh» : Nakaz MOZ Ukrainy vid 30.05.2013 № 455. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0455282-13#Text>.
11. Pro likarski zasoby : Zakon Ukrainy vid 28.07.2022 №2469-IX. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-20#Text>.
12. Pishokhidna dostupnist mizh aptekamy, vdoskonalennia kvalifikatsiinykh vymoh do farmatsevychnykh pratsivnykiv. Rezultaty zasidannia robochoi hrupy pry Derzhliksluzhbi. *Shchotyzhnevnyk APTEKA*. 2024. № 36 (1457). Available at: <https://www.apteka.ua/article/702308>.
13. Hala, L. O. (2019). Analiz efektyvnosti vykonannia aptekoiu osnovnykh funktsii za umov uprovdzhennia Naleznoi aptechnoi praktyky v Ukraini. *Sotsialna farmatsiia v okhoroni zdorovia*, 5(3), 48-56. DOI: 10.24959/sphhcj.19.162.
14. Kryvoviaz, O. V., Koval, V. M. (2023). Porivnialna kharakterystyka funktsionuvannia aptechnykh zakladiv v Ukraini ta krainakh Yevropeiskoho ekonomichnogo prostoru. *Farmats. Zhurn*, 78(6), 30-45. DOI: 10.32352/0367-3057.6.23.03.
15. Pharmacist-led tobacco cessation services: Global intelligence report, 2024. FIP, 2024. Available at: <https://www.fip.org/file/5873>.
16. Leveraging pharmacy to deliver life-course vaccination: An FIP global intelligence report, 2024. FIP, 2024. Available at: <https://www.fip.org/file/5848>
17. Managing musculoskeletal pain in the community pharmacy: Report from an international insight board, 2024. FIP, 2024. Available at: <https://www.fip.org/file/5758>.
18. Pharmacy-based point-of-care testing: A global intelligence report, 2024. FIP, 2024. Available at: <https://www.fip.org/file/5911>.
19. Orhanizatsiia ta ekonomika farmatsii. Ch. 1. Orhanizatsiia farmatsevychnoho zabezpechennia naseleennia: nats. pidruch / A. S. Nemchenko ta in. ; za red. A. S. Nemchenko. Kharkiv, 2015. 360 p.
20. Panfilova, H. L., Nemchenko, A. S., Hala, L. O. (2019). Kontseptualni zasady funktsionuvannia aptechnykh zakladiv u patsiientoorientovani modeli rozvytku vitchyznianoj systemy farmatsevychnoho zabezpechennia naseleennia za umov medychnoho strakhuvannia : metod. rek. Kyiv, 32 p.
21. Dovidnyk kvalifikatsiinykh kharakterystyk profesii pratsivnykiv (vypusk 78 «Okhorona zdorovia») : Nakaz MOZ Ukrainy vid 29.03.2002 № 117. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va117282-02#Text>.
22. НАК оприлюднило професійні стандарти професіоналів та фахівців у сфері фармації. 05.04.2023. Available at: <https://moz.gov.ua/uk/nak-zatverdilo-profesijni-standarti-profesionaliv-ta-fahivciv-u-sferi-farmacii>.
23. Pro zatverdzhennia protokoliv farmatsevtva: nakaz MOZ Ukrainy vid 05.01.2022 № 7. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0007282-22#Text>.

Відомості про авторів:

Гала Л. О., доктор фармацевтичних наук, професор кафедри організації та економіки фармації, Національний медичний університет імені О. О. Богомольця. E-mail: hala.liliia@nmu.ua. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0086-2706>

Косяченко К. Л., доктор фармацевтичних наук, професор, завідувач кафедри організації та економіки фармації, Національний медичний університет імені О. О. Богомольця. E-mail: kosleokos@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0472-2196>

Полова Ж. М., доктор фармацевтичних наук, професор, завідувачка кафедри аптечної та промислової технології ліків, Національний медичний університет імені О. О. Богомольця. E-mail: zpolova@ukr.net. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1874-2841>

Коношевич Л. В., кандидат фармацевтичних наук, асистентка кафедри організації та економіки фармації, Національний медичний університет імені О. О. Богомольця. E-mail: lvkonoshevych@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-5937-1088>

Information about the authors:

Hala L. O., Doctor of Pharmacy (Dr. habil.), professor of the Department of Organization and Economy of Pharmacy, Bogomolets National Medical University. E-mail: hala.liliia@nmu.ua. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0086-2706>

Kosyachenko K. L., Doctor of Pharmacy (Dr. habil.), professor, head of the Department of Organization and Economy of Pharmacy, Bogomolets National Medical University. E-mail: kosleokos@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0472-2196>

Polova Zh. M., Doctor of Pharmacy (Dr. habil.), professor, head of the Department of Pharmacy and Industrial Technology of Drugs, Bogomolets National Medical University. E-mail: zpolova@ukr.net. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1874-2841>

Konoshevych L. V., Candidate of Pharmacy (PhD), teaching assistant of the Department of Organization and Economy of Pharmacy, Bogomolets National Medical University. E-mail: lvkonoshevych@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-5937-1088>

Надійшла до редакції 24.09.2024 р.